

Комунікація з даного питання з українським суспільством, бізнесом, міжнародними фондами та організаціями значно зменшить навантаження на державу у деяких аспектах здійснення ефективної соціальної політики. Практика започаткування міжнародних форумів та конференцій з залучення широкого кола осіб до вирішення ключових соціальних проблем зміцнить позиції України як соціальної держави.

Список використаних джерел

1. Маклюєн Г. М. /Понимание медиа: внешнее расширение человека / Маклюєн Г. М. // Центр фундаментальной социологии – 2003 р. – с. 14
2. Конституція України / Верховна Рада України // Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР – 1996 р.

КОРОТЯ А. М.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
здобувач кафедри загальнотеоретичної юриспруденції

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ДРУЖИННИКІВ У КИЇВСЬКІЙ РУСІ

Актуальність теми дослідження пов'язана з проведенням в Україні воєнної реформи, одним з елементів якої є удосконалення правового регулювання прав та обов'язків військовослужбовців. При вирішенні цього питання значну допомогу може надати історичний досвід регламентації правового статусу дружинників Київської Русі. При цьому багато з особливостей, пов'язаних з правами та обов'язками дружинників у період існування Київської Русі є малодослідженими і потребують своєї подальшої розробки.

Аналіз публікацій показує, що фрагментарно дані питання розглядались в роботах І. Й. Бойка, Б. Д. Грекова, М. С. Грушевського, М. Л. Дювернуа, В. Й. Ключевського, Р. М. Лашенка, В. М. Лешкова, Б. О. Рибаківа, П. П. Толочка, В. С. Юшкова та інших авторів.

Метою роботи є дослідження правового регулювання прав та обов'язків дружинників в Київській Русі.

Викладення матеріалів дослідження необхідно почати з розгляду історії держави і права, суспільно-політичних відносин, які склалися в Київській Русі. Основні знання про цю державу науковці отримують з тексту «Повісті временних літ», Псковської судної грамоти, договорів з Візантією, князівських грамот, а також різних літературних творів у вигляді билин, сказань, в яких знайшли відображення деякі правовідносини. Перші згадки про існування дружини зафіксовані в

«Повісті временних літ», в якій вказується, що князь Олег прибув до Києва зі своїми дружинниками [1]. Спираючись на варязьку дружину, Олег почав підкорювати собі сіверян, древлян, полян, радимичів, уличів, тиверців та фактично створив Київську (Давньоруську) державу. Згідно з нормами звичаєвого права на дружинників покладалися такі обов'язки, як збір податків, представництво князя в окремих містах, племенах, інших державах, а також участь у відправленні правосуддя. Правом дружинників було отримання ними платні, розмір якої регламентувався на підставі укладеного між командиром загону та князем договору. Першим писемним джерелом права, в якому вказується про права дружинника, є договір 911 р. між князем Олегом та грецькими імператорами Левом та Олександром. Як вказує українська дослідниця Л. А. Кушинська, у цьому акті є згадка про перебування дружинників русів на службі у Візантії. Угода дає право таким воїнам вільно розпоряджатися своїм майном. У випадку смерті передбачалось успадкування за заповітом, а в разі відсутності такого документу — за законом [2]. Як вказує Б. Д. Греков, існували різні групи дружинників, серед яких велика дружина «думала думу з князем», тобто являла собою коло найбільш наближених до князя воїнів [3, с. 333]. Ця обставина знайшла відображення в ст. 53 Поширеної редакції Руської Правди, в якій сказано, що князь приймав рішення стосовно питання одержання розміру відсотків із запозичених грошей після наради зі своєю дружиною [4]. Розгляд тексту цієї статті Руської Правди дозволяє зробити припущення, що цей випадок був не випадковим явищем, а існувала певна традиція, що полягала в праві дружинників брати участь у вирішенні різних державних питань. Доказом цього є факт переговорів князя Ігоря з візантійським імператором після походу на Константинополь у 944 р. Князь радився з дружиною стосовно того, продовжувати війну чи отримати платню та повернутися до Києва, але дружинники запропонували заключити мирну угоду. На високий статус дружини вказує відомий український науковець С. П. Шелухін на прикладі князя Святополка, якому дружина відмовила в поході проти половців, мотивуючи це тим, що буде нанесено збитку смердам — пішому війську та посівам сільгоспкультур [5, с. 499]. Вчений вказує, що знаменитий князь Володимир Мономах видавав закони тільки після наради з дружиною, а в своєму «поученні» радив дітям «думати з дружиною». Детальний розгляд змісту ст. 53 Поширеної редакції Руської Правди доводить наявність розшарування серед дружинників та виділення з них окремих груп, оскільки в цьому тексті вказується окрім простих дружинників на тисяцьких та намісників князя. Особливий правовий статус дружинників знайшов своє закріплення в ст. 91 Поширеної редакції Руської Правди. Як вказано в ст. 90, у випадку, якщо помре смерд, то його спадок йшов князю, якщо він не мав синів. У випадку, якщо в нього будуть дочки, то їм слід дати придане, але, якщо вони будуть заміжні, то вони не мають права

на придане. Тодішній законодавець застосував протилежний підхід стосовно прав дружинників. Так, згідно зі ст. 91 Руської Правди у випадку смерті когось з бояр та дружинників, які не мають синів, князь не наслідуює ніякого спадку, а майно, що залишилось, отримують його дочки.

За результатами виконаної роботи можна зробити наступні висновки.

1. Права та обов'язки дружинників регламентувалися договорами, заключеними між ними та князем. Першим писемним актом, яким регламентувались права дружинників, був договір 911 р. між князем Олегом та Візантією, на підставі якого дружинник мав право скласти заповіт стосовно свого майна. 2. Дружинники займали особливе місце в ієрархічній структурі Київської Русі і ця обставина знайшла своє відображення в ст. 53 Поширеної редакції Руської Правди, в якій регламентувалась їх участь у вирішенні державних проблем, а також в ст. 91, яка регламентувала передачу майна померлого дружинника його родичам.

В цій державі дружинники складали основну найбільш боєздатну частину війська, а їх функції та обов'язки закріплювались в договорах з князями, нормами звичаєвого права та традиціями.

Список використаних джерел

1. Повесть временных лет / Текст, статьи и коммент. Д. С. Лихачева. – 2-е изд. – СПб., 1999.
2. Кушинська Л. А. Про джерело права русько-візантійських угод X ст. / Л. А. Кушинська // Український історичний журнал, – 1999, – № 6, – 89– 94 с.
3. Греков Б. Д. Киевская Русь / Б. Д. Греков – Государственное учебно-педагогическое издательство Министерства просвещения РСФСР. – М., 1949. – 511 с.
4. Греков Б. Д. Правда Русская : учеб. пособие / Б. Д. Греков. – М. : Изд-во АН СССР, 1940. – 112 с.
5. Шелухин С. П. До вивчення «Руської Правди» / С. П. Шелухин // Антологія української юридичної думки: в 6 т. / [Ю. С. Шемпученко (загред.), І. Б. Усенко (упоряд.)]. – К. : Видавничий Дім «Юридична книга», 2002. – Т. 2 : Історія держави і права України: Руська правда – К. : Видавничий Дім «Юридична книга», 2002. – С. 462– 518.